

**ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ У СТАРШОКЛАСНИКІВ
НАВИЧОК САМООРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ**

Анотація

Стаття присвячується обґрунтуванню актуальності дослідження проблеми формування у старшокласників навичок самоорганізації навчальної діяльності, як одного із пріоритетів Болонського процесу, при вивченні іноземної мови та визначенню підходів до формулювання змісту поняття „самоорганізація навчальної діяльності”.

Аннотация

Статья посвящается обоснованию актуальности исследования проблемы формирования у старшеклассников навыков самоорганизации учебной деятельности как одного из приоритетов Болонского процесса при изучении иностранного языка и поиску подходов к формулированию содержания понятия «самоорганизация учебной деятельности».

Annotation

The article is devoted to the grounding of research actuality of educational activity selforganization skills by the senior pupils forming as one of the priorities of Bologna process at the foreign language studying and is devoted to ways determination of concept maintenance formulation «selforganization of the education activity».

Постановка проблеми. Одним із пріоритетів Болонського процесу є перехід у навчанні від формату „teaching” (навчаємо) до формату „learning” (вчимося). Тож відносно парадигми європейської вищої освіти у сьогоденні необхідно учнів, студентів не стільки навчати, скільки сприяти, допомагати їх самостійному навчанню, здійснення якого є виключно необхідним впродовж усього життя.

Сучасне суспільство вимагає від людини здатності до професійного розвитку, прийняття відповідних рішень у ситуаціях, що швидко змінюються, самоосвіти, самоорганізації. Доведено, що готовність особистості до самоорганізації навчальної діяльності обумовлює

успішність самоосвіти, без якої є неможливим професіоналізм майбутніх спеціалістів у будь-якій галузі.

Знання хоча б однієї іноземної мови також є вимогою часу. Проте більшість дорослого населення України не в змозі віднести себе до групи незалежних її користувачів. Найбільш поширений спосіб її вивчення з традиційними ролями вчителя та учня не досить ефективно сприяє формуванню самостійності у пошуку знань, упевненості і незалежності школяра.

Разом зтим, доведено (Н. Нейман та ін.) [12], що найбільш ефективні стратегії навчання іноземної мови пов'язані з прийняттям відповідальності учня за власне навчання. Тож формування навичок самоорганізації навчальної діяльності є актуальною проблемою сьогодення.

Виклад основного матеріалу. Аналіз дослідженості проблеми дозволяє стверджувати, що явище самоорганізації розглядається у природознавчих науках (В. Аршинов, І. Добронравова, І. Єршова-Бабенко, С. Капіца, О. Князева, С. Курдюмов, В. Лутай, Л. Малишко, І. Пригожин, Г. Хакен, В. Цикін та ін.) [1] та сучасній педагогічній літературі (Н. Вишнякова, С. Кульневич, Л. Новикова; М. Таланчук, О. Чалий, О. Чепурних, С. Шевельова та ін.) [1].

Досліджуються ідеї, методи, перспективи розвитку синергетики як теорії самоорганізації (В. Антонов, В. Байер, Б. Белоусов, В. Вернадський, О. Жаботинський, О. Князева, С. Курдюмов, Г. Малинецький, О. Мейергоф, К. Оппенгеймер, М. Планк та ін.) [1]. Основні ідеї та принципи синергетичного підходу представлені в роботах І. Пригожина [1], А. Толстоухова [1], Г. Хакена [1].

Вивчаються різні аспекти проблеми самоорганізації навчальної діяльності (В. Граф, І. Льясов, В. Ляудіс, Ю. Цагареллі та ін.) [8].

У психології досить ґрунтовно, всебічно досліджуються проблеми психології старших школярів (Г. Абрамов, В. Давидов, І. Кон, А. Маркова, Т. Матис, Г. Щукіна та ін.) [8]. Особливості особистісного розвитку у підлітковому та юнацькому віці представлені у положеннях вікової і педагогічної психології (І. Зимняя, Є. Ісаєв, В. Слободчиков, Д. Фельдштейн та ін.) [8].

Самоорганізацію як різновид діяльності досліджують вчені-психологи К. Абульханова-Славська, Б. Ананьев, Г. Балл, Л. Божович, Л. Виготський, Г. Костюк, О. Леонтьев, С. Рубінштейн та ін. [1].

Разом з тим, існує певна невідповідність між наявністю досить значної кількості досліджень, присвячених різним аспектам самоорганізації, та недостатньою дослідженістю проблеми формування самоорганізації навчальної діяльності у старшокласників.

Отже, набула гостроти проблема, яка виявляється у протиріччі між необхідністю формування у старшокласників навичок самоорганізації у процесі вивчення іноземної мови і недостатньою методологічною, теоретико-методичною розробленістю зазначеної проблеми. Це пояснює вибір теми нашого дослідження - формування у старшокласників навичок самоорганізації навчальної діяльності у процесі вивчення англійської мови.

Метою статті є обґрунтування актуальності зазначеної проблеми дослідження, визначенню підходів до формулювання змісту поняття "самоорганізація навчальної діяльності"

Об'єктом нашого дослідження ми визначили процес формування у старшокласників навичок самоорганізації навчальної діяльності у процесі вивчення англійської мови.

Предметом дослідження є педагогічні умови формування у старшокласників навичок самоорганізації навчальної діяльності у процесі вивчення англійської мови.

Метою дослідження ми вважаємо необхідність наукового обґрунтування та експериментальної перевірки ефективності педагогічних умов та чинників формування у старшокласників навичок самоорганізації навчальної діяльності у процесі вивчення англійської мови.

Нами були визначені завдання означеного дослідження:

- уточнити зміст поняття „навички самоорганізації навчальної діяльності” на основі аналізу філософської, психолого-педагогічної літератури;
- визначити особливості та рівень розвитку у старшокласників навичок самоорганізації навчальної діяльності у процесі вивчення англійської мови;
- теоретично обґрунтувати комплекс педагогічних умов, які сприяють ефективності формування у старшокласників навичок самоорганізації навчальної діяльності у процесі вивчення англійської мови;
- розробити змістову модель та методику формування у старшокласників навичок самоорганізації навчальної діяльності у про-

цесі вивчення англійської мови.

У зв'язку з дослідженням означеної проблеми виникла необхідність вивчення змісту дефініції „самоорганізація навчальної діяльності”.

Самоорганізація у самому загальному окресленні має значення саморух, самоструктурування, самодетермінація природних, натуральних систем і процесів [4]. У філософському розумінні поняття „самоорганізація” визначається як процес упорядкованості у системі за рахунок внутрішніх факторів, без зовнішнього специфічного впливу [3].

У сьогоденні синонімами терміну „самоорганізація” є синергетика Г. Хакена [9], дисипативні структури І. Пригожина [5], універсальний еволюціонізм Н. Моїсєєва [5], теорія самоорганізації А. Самарського та С. Куркумова [3], теорія самоорганізації критичності П. Бека [11].

Поняття „самоорганізація”, а зокрема „педагогічна самоорганізація”, почало використовуватися у педагогічних дослідженнях радянської доби розвитку суспільства для визначення одного з принципів організації навчального процесу.

Самоорганізація як принцип та процес досліджувалася педагогами і психологами у контексті вивчення організації навчальної діяльності, організованості суб'єкта навчання. З появою праць з педагогічної синергетики термін „самоорганізація” набуває синергетичного підтексту, оскільки зазначений термін є ключовим в синергетичній терміносистемі і як складова входить до назви нової теорії - теорії самоорганізації [1].

У ряді робіт (Н. Вольська [2], Л. Фрідман [7] та ін.) самоорганізація визначається як принцип організації навчання, складова організованості особи, уміння, комплекс умінь для досягнення певної мети.

Так, Н. Вольська [2]. визначає самоорганізацію як одне з умінь, що характеризує організованість особистості.

Л. Фрідман [7] окреслює самоорганізацію як сутнісний принцип організації навчального процесу. Автор вважає, що самоорганізація може бути лише раціональною і визначає вміння особи без систематичного зовнішнього контролю, без зовнішньої стимуляції організовувати і здійснювати власну навчальну діяльність.

Т. Шнейбен [10] вважає, що самоорганізація неапізветься в

упорядкованості діяльності й поведінки людини. Специфіка самоорганізації знаходить своє відображення в системі саморегуляції особистості, а потім й у своєрідності її поведінки та діяльності. У свою чергу, результати діяльності й відношення до них сприяють розвитку особистості та її регулятивної системи.

У ряді робіт зустрічається визначення самоорганізації як діяльності, пов'язаної з умінням організувати себе, яке реалізується в цілеспрямованості, активності, обґрунтованості мотивації, плануванні діяльності, самостійності, швидкості прийняття рішень і відповідальності за них, критичності оцінки результатів своїх дій, почутті обов'язку тощо.

Отже, ми поділяємо погляди стосовно того, що самоорганізація навчальної діяльності - це процес її внутрішньої упорядкованості, який постійно розвивається [6].

Разом з тим, результати анкетування вчителів іноземної мови, які працюють у старших класах, підтверджують актуальність проблеми формування навичок самоорганізації навчальної діяльності у процесі вивчення іноземної мови. В анкетах переважна більшість вчителів констатує низький рівень сформованості навичок самоорганізації у старшокласників.

Вчителі усвідомлюють необхідність підвищення рівня формування навичок самоорганізації у процесі вивчення іноземної мови. Разом з тим, пропозиції щодо вирішення означеної проблеми відсутні.

У більшості відповідей не спостерігається наявності адекватного, чіткого, повного розуміння змісту надзвичайно важливої в теорії та практиці педагогічної діяльності дефініції „самоорганізація навчальної діяльності” старшокласників у процесі вивчення іноземної мови, що обумовлює неможливість досягнення високого рівня їх навчання.

Таким чином, актуальність вирішення зазначеної проблеми стосовно забезпечення якості освіти на засадах Болонського процесу, результати аналізу стану її дослідженості обумовлюють необхідність її вивчення. У зв'язку з цим визначення актуальності, змісту дефініції „самоорганізація навчальної діяльності” старшокласників у процесі вивчення іноземної мови є виключно важливим етапом дослідницької роботи.

Література:

1. Арешонков В.Ю. Педагогічна самоорганізація в контексті удосконалення післядипломної педагогічної освіти // [http:// www.cippe.edu.ua/~10](http://www.cippe.edu.ua/~10) с.
2. Вольська Н. Поняття організованості суб'єкта навчання у процесі пізнавальної діяльності // <http://www.socwd.uzhgorod.ua/articles/11>. Htm.
3. Князева Е.Н., Курдюмов С.П. Законы эволюции и самоорганизации сложных систем. - М.: "Наука", 1994. - 236с.
4. Концепция самоорганизации в исторической ретроспективе. - М.: "Наука", 1994. - 239с.
5. Моисеев Н.Н. Расставание с простотой. - М.: "Аграф", 1999. - 480 с.
6. Пучков О.А., Солопова Н.С. Самоорганизация учебной деятельности в юридическом ВУЗе //Правоведение. - 1991. - № 4. - С. 71 -75.
7. Учителю о педагогической технике / Под. ред Л. И. Рувинского. - М.: Педагогика, 1987. - 160 с.
8. Филиппова Н.М. Педагогическое обеспечение общественной самоорганизации учащейся молодежи: Автореф. дис. . . канд. пед. наук.-13.00.02. - Кострома, 2007. - 15 с.
9. Хакен Г. Синергетика. - М.: Мир, 1980. - 404 с.
10. Шрейбер ТВ. Саморегуляция и самоорганизация личности //<http://www.ipe.poltava.ua./p.m./35/tiahlo> Htm.
11. P. Bak How Nature Works? The Science of Self - organized Criticality. 1996. - 205 p.
12. Naiman N.,Frohlich M., Stern H.H. and Todesco A.1978. The Good Language Learner. Research in Education Series, no. 7. Ontario Institute for Studies in Education.